

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA VEJBY SOGN

AARSSKRIFT FOR VEJBY SOGNS
HJEMSTAVNSSAMFUND

1942

HILLERØD 1942

FRA VEJBY SOGN

AARSSKRIFT FOR VEJBY SOGNS
HJEMSTAVNSSAMFUND

1942

Stavnshøje, kaldet Stavlehøvene.

TIL LÆSERNE

NAAR Stormen gaar gennem Skoven, gør den sin Gerning ved at befri Træerne for daarlige og udgaaede Kviste. Og derved kan nye Skud bedre faa Plads og Luft til at bryde frem.

Det Stormvejr, som i disse Tider gaar over Verden, hvor de forskellige Samfund staar som større eller mindre Træer, viser os megen Brist paa Grene af Samfundslivet, som vi troede var sunde og gode. Men det giver ogsaa Mulighed for, at nye Tanker og Bevægelser kan komme frem til deres Afprøvning, maaske for snart at falde, maaske for at blive en Hovedgren i Slægternes Liv.

Saadan har en Kreds af Interesserede i den forløbne Vinter samlet sig om Udforskningen af den Historie, som Vejby Sogn har at give os. Derved fremkom mange overraskende Ting, som der, ogsaa uden for Kredsen, var Ønske om at faa trykt. Og det blev

da besluttet at danne et Hjemstavnsamfund med det Formaal at fortsætte med Indsamlingen af Oplysninger m. m. og søge det gjort tilgængelig for Menigmand ud fra den Tanke, som *Anders Uhrskov* saa klart udtrykker i sin Indledning til *To Nordsjællænderes Erindringer*:

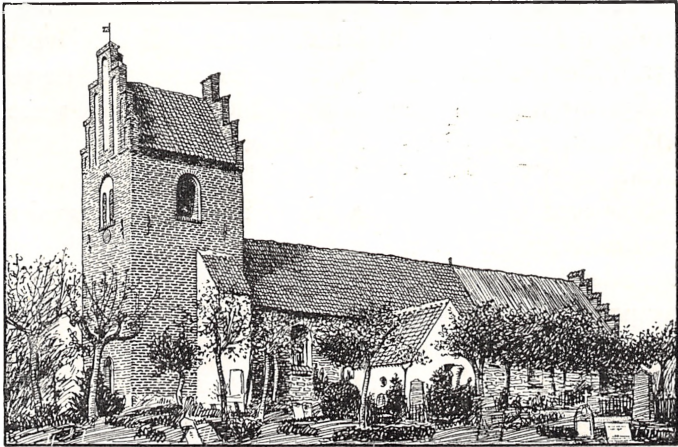
„At fylde vort Sind med Danskhed vil da først og fremmest sige at tilegne os det hjemlige og at bevare det for vore Efterkommere. Vi gør det for vor egen Skyld; thi for en Dansker er det Livet om at gøre at være Dansk, vi gør det for Fædrenes Skyld; thi ved at hædre deres Virke og mindes deres Maal hædrer vi dem og opretholder os selv. Og vi gør det for Efterslægtens Skyld, for at den kan blive rodfæstet og stærk; thi al virkelig Styrke har sin Rod i den hjemlige Jord.“

I Form af et Aarsskrift vil vi da gerne offentliggøre saadanne Oplysninger, efterhaanden som der fremkommer tilstrækkeligt indsamlet Materiale om de forskellige Emner. I Aar vil vi saaledes trods af maalt Tid bringe en Artikel om Vejby Kirke og en Del gamle Sagn fra Sognet. Som Kilder er dels anvendt foreliggende Litteratur og dels mundtlig Overlevering fra ældre Personer, som herved bringes vor bedste Tak.

Ligeledes takker vi *Vejby-Tibirke Kommune*, der ved et Tilskud har gjort det muligt at udsende dette Aarsskrift, samt Bibliotekar og Forfatter *Anders Uhrskov*, der har været os behjælpelig ved Korrekturlæsning m. m.

Vi haaber saa, at dette lille Skrift maa finde Interesse, og at vi i kommende Aar kan bringe Oplysninger om andre Emner.

Redaktionen.

VEJBY KIRKE

INGEN andre Bygninger præger vort Land, som de gamle Landsbykirker gør det. De staar midt i det danske Landskab og minder os om den historiske Sammenhæng i vort Folk. Vore Forfædre er gaet til dem baade i deres glade og sorgfulde Stunder, saa hvis Stenene kunde tale, vilde de have meget at fortælle. Vi har her i Landet mellem 1500 og 2000 Landsbykirker fra Middelalderen; alene i det tolvte Aarhundrede blev der bygget ikke mindre end 1644 Landsbykirker. Denne Rigdom paa Smaakirker er et Særkende for Danmark; andre Lande kan vel opvise større og mere pragtfulde Domkirker, men intet Land har forholdsvis saa mange Smaakirker.

Vore Forfædre, der stod for Kirkebygningsarbejdet, hentede Idéerne hertil i Tyskland, Frankrig og England. Men vore Kirker er ikke Kopier af Kirkerne i Udlandet; vore Forfædre forstod at omforme det lærte efter dansk Sind. Vel er de enkelte Forskelle kun smaa og ubetydelige, men tilsammen bevirker de

dog, at vore Kirker har deres særlige nationale Præg.

Vejby Kirke hører til de allerældste Kirker i vort Land. Den ældste Del, d. v. s. Skibet undtagen de to østlige og maaske det vestligste Fag, menes at være opført før 1100, rimeligvis i Tiden fra 1090 til 1100, altsaa paa Oluf Hungers eller Erik Ejegods Tid.

Byggematerialet er ligesom i Valby Kirke skaanske Sandsten fra Höör. Stenene til Lunds Domkirke er ligeledes hentet derfra. Tidligere har der været Blytag paa Kirken, men under en Orkan i 1852 blev dette delvis ødelagt; derefter blev der lagt Tegl paa den halve Del af Kirken, mens den anden Halvdel vedblev at være tækket med Bly. Under eller lige efter Verdenskrigen (1914—18) blev alt Blyet solgt, og Kirken er nu tækket med Tegl over det hele.

I Indervæggen er Stenene anbragt i Siksak-Mønster; og dette samt det vandrette fremspringende Profilbaand, der ses under de tilmurede romanske Vinduer baade udvendig og indvendig i den gamle Del af Kirken tyder paa stærk Paavirkning fra engelsk Side. Muligvis har Bygmesteren været engelsk, og det har sikkert været samme Bygmester og samme Bygherre som i Valby. Denne engelske Paavirkning er rimeligvis kommet over Skaane hertil.

Kirken er oprindelig bygget i en fin romansk Stil, men desværre er der i den senere Middelalder foretaget saa store Forandringer, at de romanske Stiltræk for en stor Del er udvisket. Muligvis har *Vejby Kirke* fra gammel Tid kun haft Skib og Kor. Af romanske Stiltræk ses endnu paa Nordsiden tre smaa tilmurede romanske Vinduer, mens der paa Sydsiden kun findes eet.

Udvendig kan man til Dels se, hvortil den gamle Del af Kirken er naaet, idet man til Tilbygningen

ikke har haft Sandsten nok og derfor har brugt Munkesten ind imellem.

Der synes at være nogen Uoverensstemmelse paa Nord- og Sydvæggen; det kan muligvis forklares ved, at man til Nordvæggen har brugt Stenene fra det romanske Kor.

Ogsaa inde i Kirken kan man ved Hjælp af det fremspringende, vandrette Profilbaand se, hvor langt mod Øst det gamle Kirkeskib har gaaet. Desuden er der i en af Pillerne en Fure, der kunde tænkes at være fremkommet ved Tilbygningen. Det vestligste Fag i det nuværende Kirkeskib er det vanskeligste at blive klar over. Dersom det ikke har hørt til den oprindelige gamle Kirke, er det bygget til paa et meget tidligt Tidspunkt. Den nederste Del af Murene er meget svære; højere oppe har de en skraa Afsats og bliver derover spinklere. Desuden er der i det indre Rester af en Tvillingarkade mellem de to vestligste Fag i Skibet; denne Arkade er nedbrudt med Undtagelse af Pillerne nærmest Langvæggene. Alt dette kunde tyde paa, at Tilbygningen har været et romansk Taarn. En senere Undersøgelse har vist, at der i dette Fag har været et Pulpitur rimeligvis til Brug for en Herremandsfamilie. Man kan saa gætte paa, at der en Gang her i Sognet har ligget en Herregaard, og at det er Herremanden herfra, der har bygget Vejby og rimeligvis ogsaa Valby Kirke.

Hvælvingerne i dette Rum er bygget anderledes og mere udsmykket end Hvælvingerne i den øvrige Del af Skibet. Desuden har i dette Fag tidligere sidet en Dør mod Nord, rimeligvis en Kvindedør; den ses nu tilmuret fra Ligkapellet.

Det gotiske Kor, der i Modsætning til det romanske er ligesaa bredt som Kirkens Skib, er opført senere.

Af Tilbygninger til Vejby Kirke er der Taarnet, Vaabenhuset og Materialhuset, som senere er blevet anvendt til Ligkapel. I Vaabenhuset, der er bygget paa Sydsiden foran den gamle Mandsindgang, findes en gammel Offerbøsse af Træ, som er fastgjort i Jorden ved en Pæl, saa den ikke er til at fjerne. Omkring Mandsdøren er der en smuk Sandstensportal prydet med to Søjler, hvis Kapitæler endnu er tilbage; Søjlerne derimod er omkring 1930 fornyet af andet Materiale. En saadan Portal er sjælden her i Landet; dog findes en lignende Nordportal i Gladsakse Kirke. Derimod findes i mange skaanske Kirker saadanne smukke Portaler; f. Eks. findes en lignende i Fulltofta Kirke i Skaane. Dette kunde ogsaa tyde paa, at den engelske Paavirkning var gaaet over Skaane.

I denne smukke rundbuede Portal er der indsat en prægtig Egetræsdør, hvorpaa der paa Latin staar skrevet: „*1556 laves denne Templets Dør for at gøre Modstand mod alle Kløer.*“ Over Sandstensportalen ses i Flugt med Bjælkeloftet et fremspringende plump Hoved. Indenfor over Egetræsdøren hænger et Krucifiks, der maaske engang i gammel Tid har prydet Hovedalteret.

I 1908 blev der brudt en ny Indgang i Taarnets vestlige Væg, og Taarnrummet blev skilt fra til Vaabenhus eller Forstue. Hvor smuk den store udskaarne Egetræsdør, der er indsat her, end er, er det dog et Brud paa Kirkens fine gamle Arkitektur.

Døbefonten i Vejby Kirke er en firkløverformet Granitfont. Daabsfadet er af Tin og fra 1829. Alterbordet er af Munkesten og beklædt med Træpanel, og der menes at være nedlagt Helgenben i det. Altertavlen bærer følgende Indskrift „*Anno 1599 dent Thid Detleff Holck var Høffvidzmand paa Kruneborch bleff deñe Tauffle bevilget og gjort.*“ Baade

den og Prædikestolen er smukke Billedskærerarbejder i udpræget Renæssancestil, og de bærer begge Christian den Fjerdes Navnetræk og hans Valgsprog skrevet paa Latin: *Fromhed styrker Rigerne*. (R. F. P.) *) I Altertavlen er der et Alterbillede malet af *Tony Müller* 1910. Det forestiller Jesus, der velsigner de smaa Børn, og Skikkelserne paa det er udprægede danske Typer. Billedet er skænket af Gdr. *Christen Pedersen*, Holløse. I Stedet for Alterbilledet har der tidligere været et Egetræsfelt, hvorpaa Fadervor og Indstiftelsesordene til Nadveren er skrevet. Det hænger nu til venstre i Koret.

Stoleraderne er rimeligvis ogsaa fra Christian den Fjerdes Tid. Den gamle Degnestol er meget interessant med sine to Offerskuffer, en til Læreren i Unnerup og en til Læreren i Vejby. I 1922 blev Stoleraderne malet med lyse, livlige Farver i Stil med Prædikestolen og Alteret. Det var Kunstmaler *Haagen Müller*, der forestod Arbejdet.

Det store Orgel blev indviet i Paasken 1917 og er skænket af fhv. Gdr. *Anders Hansen*, Strandhøjgaard.

Messinglysekronerne er fra ca. 1910; den øverste er skænket af Lærer *K. M. Hansen*, Vejby. Der er endnu ikke indlagt elektrisk Lys i Kirken.

Endvidere hænger i Kirken et Skib, en Efterligning af Fregatten „*Jylland*“. Det blev af den Mand, som har lavet det, skænket til Finlandsindsamlingen 1940. Konsul *Stagsted*, Vejby Strand, købte det for 1100 Kr. og skænkede det til Kirken.

Af andre Prydelser findes der i Kirken tre Malerier; de to af Præsterne *Laur. Sørensen*, Vejby, † 1660, og *Arnold Hammermüller*, † 1686. Imellem

*) Paa Prædikestolen staar foruden de tre Bogstaver et G, som ingen kan finde nogen Forklaring paa.

dem er der et Maleri af en Kvinde, de begge har været gift med.

Midt i Kirken hænger over det ene romanske Vindue en malet Trætavle, hvorpaa Navnene paa de Præster, der har virket i Sognet siden Reformationen, er skrevet.

Omkring 1930 fik Kirken et Varmeapparat; det blev nedgravet Nord for den, og da der blev gravet til Varmerør under Gulvet, fandt man Ben af Mennesker, der var begravede inde i Kirken.

Endelig kan man paa den sydlige Taarnmur se en Ligsten af hvidt Marmor over Pastor *Egerod*.

Den største af Klokkerne er fra 1489; den mindste fra 1576, paa denne staar skrevet: *Hvis Gud er for os, hvem kan da være mod os. Ordet bliver i Evighed.*

At Kirken er blevet saa stærkt udvidet, at den er den næststørste i Holbo Herred, kan maaske skyldes Helgendyrkelsen i Tisvilde. Vejby Kirke laa ved den ældste og mest alfare Vej dertil; Pengene til disse Udvidelser er rimeligvis kommet fra Heleneblokken, thi Gaverne til den skulde nemlig ifølge Traps Danmark fordeles mellem de syv nærmeste Kirker og de fattige.

Smaatræk om Kirken.

Fhv. Klokker *L. Jørgensen* har fortalt: „I mine unge Dage var Kirken kalket udvendig, men saa blev Kalken hugget af, saa man kunde se Sandstenene. Det var et stort og besværdigt Arbejde.“

Samme *L. Jørgensen* fortæller ligeledes, at man ved Gravning Vest for Taarnet har fundet store Kampesten med Kalk paa. Det saa ud til at være Rester af Mure; men hvilke Mure?

Endvidere fortæller *L. Jørgensen*, at man ved Gravning af en Grav i det nordøstlige Hjørne af Kirkegaarden fandt Liget af en for mange Aar siden af-

død Kone, som han havde kendt. Huden og Haaret samt Tøjet var bevaret trods de mange Aar; men da man rørte ved det, smuldrede det. Blandt andet fandtes et smukt Huetøj, som Konerne dengang fik med i Graven.

Uden for Kirkemuren paa den nye Parkeringsplads, skal der være fundet Rester af en Gaard, der i Udflytningstiden blev flyttet Nord paa, nemlig Gunde-kildegaard.

Der sidder i Kirkemuren til venstre for Porten en meget stor, flad, monumental Sten; mon det ikke kunde være interessant at faa den undersøgt lidt nærmere?

Ifølge *Per Stokmand* — død vel omkring 1900 — var der Tradition for, at Stenene til Kirken var ført i Land ved *Ballekilde*, hvor Vejby—Raageleje-Vej nærmer sig Stranden.

Desuden fortæller ældre Folk, at Svenskerne under Svenskekrigen 1658—60 brugte Vejby Kirke som Hestestald.

I den følgende Artikel: Sagn fra Vejby Sogn findes to Sagn om Kirken.

Hvem har ejet Vejby Kirke igennem Tiderne? Er den, som det menes, bygget af en Herremand, har han eller hans Familie rimeligvis skænket den til Esrum Kloster, som saa har ejet den, indtil den ved Reformationen 1536 kom ind under Kronen.

Medens *Anders Christensen* var Sogneraadsformand (1864—1903), blev Vejby Kirke købt, saa Sogneboerne derefter selv kom til at eje deres store og smukke Kirke.

Siden 1584 har Vejby og Tibirke Menigheder haft fælles Præst.

Af katolske Præster i Vejby nævnes:

Johannes Bondesen 1376.

Nicolaus Henningsen 1417.

VEJBY SOGNS PRÆSTER SIDEN REFORMATIONEN:

- Hr. Arfast Petersen* (tilforn Munk) fra ca. 1494—
ca 1541.
- „ *Ib Nielsen*.
„ *Jens Chrysostomus*, Provst, } fra ca. 1541—
ca. 1584.
- „ *Chrysostomus Jensen*, Provst, fra ca. 1584,
† 1617.
- „ *Søren Bertelsen*, kaldet 1617, † 1646.
- „ *Laurits Sørensen Wejbye*, kaldet 1646, † 1660.
- „ *Søren Arentsen Bøtcher*, kaldet 1660, † 1671.
- „ *Arnold Christensen Hammermüller*, kaldet 1671,
† 1686.
- „ *Jens Pedersen Bagge*, kl. 1686, † 1714.
- „ *Severin Hansen Holm*, kl. 1714, † 1724.
- „ *Conrad Jochumsen Fers*, kl. 1724, † 1730.
- „ *Marcus Nielsen Schiwe*, kl. 1730, † 1753.
- „ *Jørgen Jensen Gad*, Provst, kl. 1753, † 1786.
- „ *Svend Mikkelsen Egerod*, kl. 1787, † 1792.
- „ *Jørgen Holst*, kl. 1792, † 1803.
- „ *Niels Georg Sørensen*, Provst, kl. 1804, forflt.
1819, † 1837.
- „ *Stephan Møhl*, kl. 1819, † 1826.
- „ *Ole Brasen*, kl. 1826, † 1829.
- „ *Erik From*, kl. 1830, forflt. 1834, † 1854.
- „ *Jeremias Müller*, Dr. phil., kl. 1834, † 1848.
- „ *Michael Frederik Blichfeld*, Provst, kl. 1848,
entl. 1858, † 1869.
- „ *Carl Christian Jensen*, kl. 1859, entl. 1886, † 1895.
- „ *Søren Jacobsen*, kl. 1886, † 1891.
- „ *Carl Bendix Koch*, kl. 1891, entl. 1908, † 1912.
- „ *Victor Emanuel Lauritz Haagen-Müller*, Provst,
kl. 1908, entl. 1934.
- „ *Holger Axel Schaumburg-Müller*, kl. 1934.

Troldene danser.

SAGN

DER knytter sig ikke saa faa Sagn til bestemte Steder i Vejby Sogn, og Troen paa overnaturlige Ting har i enkelte Tilfælde været levende helt op til vor Tid. Der er her samlet 39 Fortællinger. Kilderne hertil har været:

Annaler for Nordisk Oldkyndighed, 1838.

Rask: Morskabslæsning, 1840 (R. 1840).

Anders Uhrskov: Sagn og Tro (Uhrskov S. og T.)

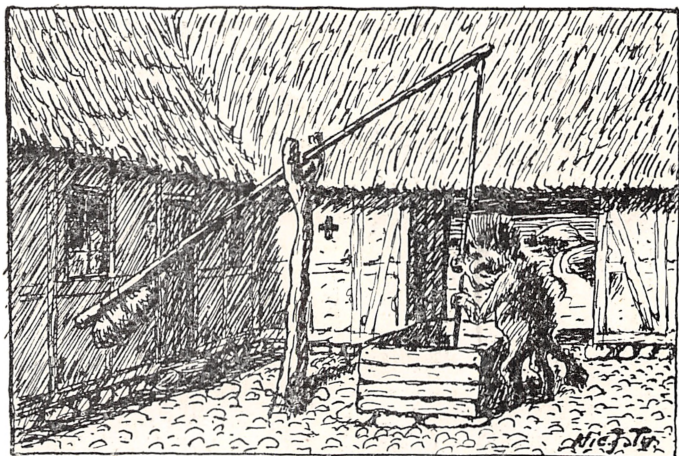
» » Folkesagn.

» » To Nordsjællænderes Erindringer.

Artikler i Nordsjællands Venstreblad.

Manuskript i Nationalmusæet.

Optegnelser efter stedlige Fortællere.

Trolden henter Vand.

Troldene hentede Vand.

Tæt Nord for Vejby ligger en stor Gravhøj kaldet Melhøj, hvori der forhen boede en Trolde, som dog nu skal være flyttet derfra. Imidlertid forsikrer en endnu (1840) levende Kone, at hun har set ham, idet han ved Midnat „saa glimrende, saa glimrende“ hentede Vand ved Brønden. (R. 1840.)

En gammel Mand, som døde omkring 1938, havde i sin Ungdom tjent paa Melhøjgaard, som dengang laa vestligere i Byen. Han fortæller, at der var et Hul i Muren. Det maatte ikke mures til, fordi Trolden fra Melhøj skulde den Vej, naar han hentede Vand i Brønden.

Paa Bjørnehøjgaard i Vejby skulde Porten altid staa aaben, fordi Trolden fra Bjørnehøj hentede Vand der.

Troldene danser.

Paa Raage Mark findes i Nærheden af Stranden en liden Høj eller saakaldt „Knold“, benævnet Mus-høj, hvori det ikke altid gaar saa ganske rigtigt til.

En Aften silde kom en Mand der forbi, og han hørte da grangivelig, hvorledes Trolde spillede til Dans inde i Højen. Over al den Larm og Støj, han der fornam, blev han saa forvirret, at han gik fejl af Vejen og kun med yderste Nød naaede til sit Hjem. (R. 1840.)

Skatten.

Om en anden stor Gravhøj paa Mønge Mark fortælles ligeledes allehaande underlige Ting. I Højen skjules ganske sikkert store Skatte; thi meget ofte kan man endnu selv ved højlys Dag høre, hvorledes Bjergmændene slaar Kistelaagene i for deres Penge, og næsten hver Nat ser man Lys brænde over Højen, hvilket er et endnu tydeligere Bevis paa hemmelig nedgravede Rigdomme. (R. 1840.)

Troldens Hævn.

Paa en Jordforhøjning, som strækker sig fra Ørby til Holløse, findes to store Høje benævnte Stavshøjene, som ved Foden har været omkransede med store Sten. Disse Høje er fra gammel Tid tagne i Besiddelse af en Trolde, som ikke skal være god at komme i Kast med. Da nemlig Bonden, som ejer Jorden, for flere Aar siden begyndte at grave i en af de omtalte Høje, bevirkede Trolden i sin Forbitrelse herover, at en af Bondens Køer straks blev syg og døde, hvorpaa man ophørte med videre Gravning. Denne onde Trolde er ellers oftere bleven set, naar han ved Nattetid med en Kurvehat paa Hovedet hængte over Brønden for at drage Vand op. (R. 1840.)

En nulevende fortæller: En gammel Kone har sagt til mig, at i gamle Tider stod „Stavlehøvene“ paa gløende Pæle, og Trolde dansede derinde.

Der gik noget.

Om Natten, naar det var mørkt, og mest ved Mid-

natstid, kom Spøgelserne frem og gik frem og tilbage, saa vejfarende kunde møde dem. Ved Palhøjgaard i Ørby gik en Mand med en grøn Hat, ved Aamosegaard saa man en Mand uden Hoved, ved Svanekærgaard i Mønge løb en sort Hund omkring, og ved Korsvejen Øst for Vejby gik en stor Kælling.

Halvvæggen væltede.

Naar en var død, kom han Trediedagen efter Begravelsen om Natten hjem til sin Bolig for at se, hvordan det stod til — saaledes mente man. Engang var der død en Skomager i Mønge, og henimod Skumringen stod nogle af Folkene i en af Byens Gaarde og lænede sig ud over en Halvvæg, idet de stadigvæk holdt Øje med Vejen ad Vejby til for at se Skomageren, naar han kom tilbage. „Der kommer han henne,“ raabte en. „Hvor?“ sagde en anden og lænede sig længere ud for bedre at se. I det samme bras' Halvvæggen ud med alle Folkene.

Den hvide Hund.

Paa en Gaard i Mønge kom der en Aften, bedst som Manden stod i Gaarden, en stor, hvid Hund, som gik med ham ind og lagde sig foran hans Fødder, men forsvandt lige saa pludselig, som den var kommet. En anden Aften kom den samme Hund igen, og da kom Manden op at ride baglæns paa dens Ryg, og den løb med ham ud paa Engen, og da var Manden helt vildfarende. Da tog han sin Vest af og vendte den og saa var han klar over, hvor han var, og begav sig hjem igen; men da han kom hjem til Porten, var den lukket paa Klem, og det viste sig ganske umuligt at faa den op, før han satte sin Kniv imod den, og siden den Nat blev Porten aldrig lukket hverken Dag eller Nat. (Uhrskov S. og T.)

Jernstangen.

Der var noget, der spøgede paa Trækholmgaard i Mønge. Derfor skulde der hver Aften sættes en Jernstang i Porten, saa havde Spøgeriet ingen Magt. Denne Stang blev endnu sat for cirka 40 Aar siden. (Som Forklaring paa ovenstaaende se „Nürnbergkruset“ i Nordsjællands Venstreblad for $1/1$ 1922 samt N. V. for $14/11$ 1928.)

Spøgeri.

Det spøgede i et Hus i Raageleje, for der havde boet en Kone, som man mente havde forgivet sin Mand. Den ny Ejer rev derfor Huset ned og byggede det op paa et andet Sted.

Varulven.

Naar en frugtsommelig Kone krøb tre Gange gennem en Følham, saa blev Barnet en Varulv, hvis det var en Dreng, og en Mare, hvis det var en Pige. Men det var kun om Natten, om Dagen lignede de almindelige Mennesker. Varulvene var slemme til at komme efter svangre Kvinder, og det bedste Middel mod dem var at slaa dem med et Ris, saa de ikke kunde tælle Slagene.

En Mand har fortalt: En Aftenstund kom en Varulv efter min Moder omme bag Brændestakken. Hun slog den med en Greb; men min Broder, som blev født derefter, blev da ogsaa „skrut“.

Strandvaskeren.

Ved Ballekilde er det, at Strandvaskeren er begravet. Naar Folk færdes deromkring om Natten, springer han op paa Ryggen af dem, for han vil bæres til Vejby Kirkegaard for at blive begravet i indviet Jord. Der fortælles: „En Nat gik min Broder og jeg i Land der med Baaden. Med eet hørte vi et højt Knald og saa et Glimt oppe ved Ballekilde.“

Gengangeren i Bil.

Andre har sagt: „Naboens Kone var nylig død, og jeg saa hende en mørk Aften; hun saa ud som en lysende Brændestak.“ —

Og: „En Mand i Nærheden havde hængt sig. Ham saa jeg en Nat nede ved Vejen. Han kom kørende i Bil, og det var lige saa det lyste helt rødt.“

Onde Øjne.

En Gaardmandsfamilie kunde ikke faa Smør, naar de kærnede. Til dette og ogsaa til andet hentede de saa „den kloge Kone fra Sverrig“ (fra Råå?) Hun kom gerne een Gang om Aaret der paa Gaarden. Naboen troede derimod ikke paa den Slags og benyttede hende ikke. Kanske var det som Hævn derfor, at hun gav ham Skylden. Hun sagde, at han havde onde Øjne, og naar han kom forbi og saa paa dem, saa var det, at han forheksede Mælken og alt andet. Naboen vidste godt, at de troede saadan om ham, og saa morede han sig med at forskrække dem ved at glo galt, naar han kom forbi.

Kælderbjerg.

I Kælderbjerg højen (Øst for Vejby) har i gamle Dage været Troldtøj — smaa, buttede Tingester, der i en Kobberkedel bar Vand op i Højen fra det nedefor liggende Kælderbjerg Kjærn (Kær). Den gamle Morten Larsen bandede F . . . . . piske mig paa, at han havde set Troldene gaa med Kedlen, og det havde Peter Nielsen, Mønge, og Jens Sørensen, Vejby, ogsaa, saa det maatte være sandt. (Nordsj. Venstrebl. 20/12 1918.)

Tredie Nat.

I Holløse døde en gammel Kone, og hun havde sagt til sin Søn, at hun vilde komme tilbage den tredie Nat efter Begravelsen. Sønnen svarede, at han

nok skulde være oppe for at tage imod hende; men hun kom ikke. Han sagde derfor bagefter: „Ja, nu har jeg holdt mit Ord; men Mor har inte holdt sit.“ (Uhrskov S. og T.)

De ofrede Høns.

I en Gaard i Ørby havde Manden haft meget Uheld med sin Besætning, og han besluttede da at gøre noget særligt for at faa Ulykken til at ophøre. En Dag, alle Folkene var i Marken, fik han Konen sendt bort et Ærinde, og han gravede saa et Hul i de fire Hjørner i Gaarden og tog derpaa et Stykke levende Fjerkræ og begravde i hvert Hul. Men han havde glemt, at de havde Sypige, der sad inde i Stuen og saa det hele. Dette er sket i Mands Minde. (Uhrskov S. og T.)

Saks og Straakors.

I 1912 eller Aarene snart derefter var der Begravelse i Vejby. De var ved at bygge ny Stuelænge; men den gamle, som endnu blev brugt, og som Kisten var i, stod inde i den ny. I Kisten laa en gammel Kone, og ovenpaa Liget laa en Saks og smaa Kors lavede af Straa. Det var en gammel Skik, fordi man troede, at Staal og Kors beskyttede mod alt ondt, og saaledes havde hun bestemt, det skulde være.

Sølvhesten.

I Geels Bakke er en Sølvhest nedgravet. Geels Bakke ligger paa Hanebjerggaardens Jord i Unnerup, hvor Skolestien krydser Højbroaen.

Oldemoderstenen.

I Raageleje ligger Oldemoderstenen kun faa Meter ude i Vandet omtrent ud for Hesselbjergvejen; man

kan lige se den i Vandskorpen. Den vender sig, hver Gang den lugter nybagt Brød. *)

Smeden i Ørby

var en meget dygtig Mand; han trak Tænder ud, han aarelod, og man mente ogsaa, at han kunde hekse.

Ræveleje.

Der har engang ligget en By mellem Ellekilde og Hornbæk; den hed Ræveleje. Men Byen blev nedlagt, da Hornbækskoven blev plantet, og Beboerne maatte drage bort; de drog Nord paa for at bosætte sig i Gilleleje. Men Gillelejerne fordrev dem, og de drog Vest paa og bosatte sig en Milsvej fra Gilleleje. Gillelejerne kaldte den ny By Raabeleje, „Raaveleje“ til Hævn for, at Beboerne raabte efter dem. (Uhrskov: Folkesagn.)

Troldtøjets Sand.

Paa en Gaard i Vejby boede i gamle Dage en Kone, der havde mange Kreaturer. For at hun kunde blive fri for at rense under dem, gik hun en Dag op paa en Høj — hvor ellers alle Folk var bange for at gaa op, da man mente, at der boede noget Troldtøj — og gravede et lille Hul. Derpaa tog hun sig en god Slump Sand og gik hjem og strøede det under Køerne; men lige med eet begyndte Køerne at ryste. Konen troede, at de bare var bange for Sandet, og derpaa gik hun ud for at arbejde. Men Køerne blev ved med at ryste, og hun maatte feje rent op og lægge Sandet op paa Højen igen. (Uhrskov: Folkesagn.)

Troldtøjet og Hyrdedrengen.

En Dreng vogtede en Dag Faar paa sin Husbonds

---

*) Aen løb tidligere langs med Stranden mod Øst til lidt forbi Hesselbjergvejen, der laa en Stribe Land udenfor, som Havet nu har taget. Denne Stribe hørte til Vejby Sogn.

Mark i Vejby. Faarene gik imidlertid roligt og græsede, og han blev træt af at staa op og satte sig ned. Da han havde siddet lidt, opdagede han et lille Hul; han stak sin Hyrdestav ned i Hullet og opdagede, at der var noget, der trak i Kæppen. Lige med eet blev Staven trukket ud af Haanden paa ham og derfra ned i Hullet. Han blev aldeles forfærdet, da han troede, at det var noget Troldtøj, der havde taget Staven fra ham. (Uhrskov: Folkesagn.)

Elverpigerne kørte med.

Om en Mand fra Holløse fortaltes der, at naar han kørte til Unnerup Mølle med Sæd og skulde have malet, saa gik Hestene i Staa paa Vejby Bakke. Manden kravlede af Vognen, gik hen foran Hestene og kiggede igennem Hovedstolen, og saa nikkede han og sagde: „Tænkte jeg det ikke nok; Vognen er fuld af Jomfruer.“ Saa kravlede han op paa Vognen igen og fik Hestene i Gang.

Elskovsdrikken.

Om Heksene kan fortælles, at der var ældre Kvinder, der mente sig kyndige paa at brygge Elskovsdrikke og lignende. En Aftægtskone og hendes ældre Datter prøvede de Kunster paa en ung Karl, der kom fra Arbejde. Han saa godt, at de to Kvinder gik et Stykke henne paa Vejen og strøede noget med Haanden; men det tænkte han ikke videre over, før en Nabokone kom løbende over Marken lige imod ham og slog med sit Forklæde imod ham, idet hun raabte: „For Guds Skyld, Niels, gaa dog ikke længere hen ad Vejen, for de to, der gaar derhenne, har ondt i Sinde imod dig.“ Men den unge Mand fortsatte lige frem, til han naaede Kvinderne. Saa sagde han: „Hvad gaar I to Troldekse her efter? Kan I se, I skrubber

ind ad væk;" og det viste sig, at han tog ingen Skade af Trylledrikken.

Isaksdysse.

„Paa Gaardejer Jørgen Larsens Lod i Mønge findes Isaksdysse, som har Navn efter en Mand ved Navn Isak, der for ca. 80 Aar siden omkom ved at falde fra Vognen ned paa Stenene.“ (J. J. A. Worsaae i *Annaler for Nordisk Oldkyndighed* 1838, Side 170—176.) — Højen blev udgravet af Worsaae og sløjfet; omkring 1925 blev der Grusgrav, saa der nu er en Fordybning. Stedet er lige Syd for Andekroggaard op til Sognevejen. —

Worsaae beretter ogsaa om en Undersøgelse ^{24/5} 1839 af to Gravkamre ved Hanebjerg paa Vejby Mark; det ene kaldtes Munkestenene, „fordi — som Bønderne siger — Munkene har sat dem.“

Nissen.

En Gaardmand i Mønge havde en Nisse, der hjalp ham, saa han blev en meget velstaaende Mand. Paa den anden Side af Nørremose — i Lavø — havde han en Nabo, som det altid gik daarligt, og som derfor sad smaat i det. Han fik Lov til at laane Nissen for at se, om det kunde hjælpe. Da Møngemanden en Morgen var ude i Mosen, saa han noget rødt, som af og til dukkede op over Græsset; det var Nissen, der var paa Vej hjem. „Hvad,“ sagde han, „vil du ikke være der længere?“ „Nej,“ snærrede Nissen vredt, „de Folk vilde jo ikke op om Morgenen.“ (Nordsj. Venstrebl. ^{2/2} 1918.)

Den døde fik Sygdommen.

En gammel Mand i Holløse var død; han laa i Kammeret, og Folkene sad i en anden Stue og spiste. Pludselig gik Døren op, og en Mand kom ind med

en stor Pige ved Haanden. De gik igennem Stuen og ind i Kammeret, hvor den døde laa, og kom tilbage igen uden at sige et Ord. Sagen var den, at Pigen var syg og vilde befri sig for sin Sygdom ved at overføre den paa den døde. Det kunde man, naar man stiltiende strøg det syge Sted paa Liget.

Spøgelset som Rytter.

Paa en Gaard i Holløse var en Søn slaaet ihjel af en Hest. Senere var den tit hvid af Skum om Morgen. Det var Sønnen, der gik igen og red paa den. Der kunde derfor heller ikke være nogen Port mellem Længerne.

Forhekset Gang.

En Kone gik en Aften sent hjem fra Ørby, men maatte „danse“ fra den ene Side af Vejen til den anden, lige til hun naaede Holløsegaarden.

Lænken.

En Mand, der en Aften gik forbi en Gaard i Holløse, hørte en Lænke rasle. Han undersøgte alle Steder; men der var ikke noget. En anden Aften hørte han atter Lænken rasle. Til sidst brød han sig ikke noget derom. Da han en Aften gik forbi det samme Sted, havde han nogle andre med sig, deriblandt var en ung Dame. Idet de gaar forbi, hører de Lænken rasle, og i det samme falder den unge Dame. Hun blev meget syg og døde kort efter. Siden dengang har han aldrig gaaet der forbi. (Uhrskov: S. og T.)

Troldene ved Aadyssesgaard.

I Aadyssesgaard har Troldene huseret stærkt. De hentede Vand i Gaarden og Frugt i et nærved liggende Hus, ligesom de ogsaa dansede ved Dysserne Nr. 19 og 20. Da en Pige en Nat skulde hente noget, blev hun forskrækket ved at høre Troldene poste Vand

i en Krukke. I Stalden maatte der altid være et Hul i Muren, for at Troldene kunde passere der igennem, og da man engang stoppede Hullet til, døde to Grise paa Gaarden. Af samme Grund turde man heller ikke bygge Gaardens Længer sammen. (Efter Manuskript i Nationalmuseet.)

Guldkaret.

I Svansmose, sydligst i Ørby, er en Guldkaret ned-sænket. I Guldkaret har siddet en Dronning. (Efter Manuskript i Nationalmuseet.)

Lindormen ved Vejby Kirke.

Iblandt de Landeplager, der i Christian den Fjerdes Tid hjemsøgte Vejby Sogn, saasom Kvægpest med mere, var der ogsaa en Lindorm, som lagde sig ved Kirken; man maatte derfor hugge en Dør i Kirkens nordøstlige Side for at komme ind. Der var engang Froprædiken tidlig om Morgenen. Dødningerne kom ogsaa i Kirken om Natten, og nu hændte det, at en Kone fra Byen var kommet for tidlig til Froprædiken; hun havde nemlig intet Ur, men rettede sig efter Hanegal, og Hanen havde galet forkert. Hun traf da sammen med en Dødning, der sagde, at de kunde blive af med Lindormen ved at opføde en Tyr med sød Mælk og Nøddekærner. Dette fandt saa Sted. Tyren blev opfødt paa Kælderbjerggaarden, og da den var rigtig udvokset, blev den sluppet løs paa Lindormen, som den rev ihjel. Saa blev den nordøstlige Dør tilmuret; den har været det siden og er det den Dag i Dag. (Uhrskov: Folkesagn.)

Lars Larsen skriver i Nordsj. Venstrebl. Nr. 219 1918: „Jens Sørensens Oldemoder havde været med at bære Mælk til Tyren, der dræbte Lindormen ved Vejby Kirke.“ (Jens Sørensen omtales ogsaa andet-

steds i Lars Larsens Bøger og var vist samtidig med ham — en gammel Mand, da Lars Larsen var ung.)

Stenen mod Kirken.

Ovre paa Kullen var der en ond Trolld, der var blevet vred paa Vejby Kirke, da den blev bygget. Han kastede en Sten mod Kirken; men Stenen naaede ikke længere end til Hanebjerg, hvor den blev liggende. (Nordsj. Venstrebl. ²⁰/₁₂ 1918.)

Klodal.

Klodal er en ensomt beliggende Dal i den sydvestlige Del af Holløse Bymark. Her holdt Troidtøjet til, og fra selve Dalen angav en smal, afsveden Stribe i Græs- og Sædvækst Trolddenes Sti lige til den vældige Arnakkebakke ved Kassemose i Vinderød Sogn, hvor de havde Bolig. Det var en Strækning paa mere end $\frac{3}{4}$ Mil, og den afsvedne Stribe — paastod man — kunde ses uafbrudt hele den lange Vej. Der blev fortalt, at en og anden efter Mørkets Frembrud havde mødt en Trolld paa Steder, hvor Troldestien løb langs med eller krydsede en Vej eller Sti, og hilste man da: Gu'awten, blev der svaret G'awten; thi en Trolld sagde aldrig god. (A. Uhrskov: To Nordsjællænderes Erindringer.)

En anden Fortælling siger, at Klodalstrollden boede i Stavlehøvene og kom meget sammen med Arnakketrollden. Engang havde han været paa Besøg i Stavlehøvene og red hjem igennem Luften. Inde over Tibirke tabte han en Hestesko, der som alt Trolldtøj var umaadelig stor. Den faldt ned igennem Skorstenen paa en af Gaardene, forskrækkede Folkene og splintrede det meste af Bohavet.

Det var dog ikke altid, at de to Trolde var gode Venner, og engang var Trollden fra Stavlehøvene ble-

vet ond. Han gik da ud Vest for Holløse, slog sin Klo i Jorden, tog en Haandfuld paa et Par Hundrede Læs og kylede den vester paa efter den anden Trold. Han ramte ogsaa Maalet, og saaledes blev Arnakkebakken til; men en Del faldt paa Vejen og blev til den mærkelige Bakkestrøbe „Rumpen“ i Tjibirke Sogn. Der, hvor han havde taget Jorden, opstod Klodal.

Hønen paa Stænget.

Efter Sigende skal der paa Havegaard i Mønge engang have været en Mand, som havde faaet selve den Slemme til i Skikkelse af en Høne at lægge sig paa en Rede over et Stænge (ikke paa Æg, men paa Mandens Penge). En anden Mand vilde prøve at faa den væk; men den fo'r imod ham og smed ham ned fra Stænget.

Blodstriben.

Mellem Vejby og Raageleje ligger der et stort, lyngklædt Højdedrag, der hedder Hanebjerg. Igenem den tætte Lyng gik der i lige Linie ned mod Vejen en grøn Græsstrøbe, og om den fortæller Sagnet følgende: Da Engelskmændene mellem 1807 og 14 laa og krydsede i Kattegat, var her jo danske Tropper, der holdt Strandvagt. Engang var en Soldat blevet dømt til at løbe Spidsrod; men han skød sig oppe paa Bakken, og der, hvor Blodet løb ned ad Skraaningen, forsvandt Lyngen, og der blev en græsgroet Strøbe i Stedet for. Soldaten var nemlig blevet uskyldig dømt. Strøben var i min Barndom meget kendelig og blev betragtet med en vis Ærefrygt. (Uhrskov S. og T.

Der blev Fart.

Bønderne i Holløse plejede gerne at køre med Korn og Flæsk til Hillerød, hver Gang der var Marked. De Bønder, der havde gode Heste, plejede ikke

at køre hjemmefra førend Klokken fem-seks for at naa Markedet Klokken otte. Der var imidlertid en Bonde, som havde et Par meget daarlige Heste, og naar han skulde til Marked, maatte han køre hjemmefra Klokken elleve om Aftenen. En Dag, da den omtalte Mand skulde til Marked, havde han sin Kone med, og de kørte Klokken elleve om Aftenen. Da de kom til Holløse Bakke, vilde Hestene ikke gaa længere, og Manden gik da hen til den nærmer Hest for at kigge mellem Hovedstolen og Hovedet paa Hesten, for om han kunde se Troldtøjet, og han sagde til sin Kone, at han havde set noget forskrækkeligt, men han vidste Raad for at faa det drevet væk. Han havde taget Vand med, for at han kunde vande Hestene, hvis de skulde blive tørstige, og han tog nu den ene Spand Vand og gik hen til Bagsmækken af Vognen, og saa sagde han til Konen: „Mutter, Mutter, hold nu godt fast paa Tømmerne, for nu bliver der en Fart, som du aldrig har kendt Mage til!“ Saa hældte han lidt Vand bag Vognen ind under Hestene, og straks begyndte de at løbe, saa Manden maatte klamre sig til Bagsmækken. Til sidst kom han dog op i Vognen og fik hjulpet Konen med at standse Hestene; men da var de ogsaa langt forbi Holløse Bakke. Nu standsede Hestene atter paa Grund af Troldtøj, og Manden maatte gøre det samme Forsøg som ved Holløse Bakke, og det maatte han gøre ved hver eneste Bakke lige til Hillerød. (Uhrskov S. og T.)

INDHOLD:

TIL LÆSERNE	Side 3
VEJBY KIRKE af K. Pedersen	» 5
SAGN, samlet af J. Olsen-Hjelmsø	» 13
Trolde hentede Vand	» 14
Troldene danser	» 14
Skatten	» 15
Trolde Hævner	» 15
Der gik noget	» 15
Halvæggen væltede	» 16
Den hvide Hund	» 16
Jernstangen	» 17
Spøgeri	» 17
Varulven	» 17
Strandvaskeren	» 17
Gangangeren i Bil	» 18
Onde Øjne	» 18
Kælderbjerg	» 18
Tredie Nat	» 18
De ofrede Høns	» 19
Saks og Straakors	» 19
Sølvhesten	» 19
Oldemoderstenen	» 19
Smeden i Ørby	» 20
Ræveleje	» 20
Troldeøjets Sand	» 20
Troldeøjets og Hyrdedrengen	» 20
Elverpigerne kørte med	» 21
Elskovsdriften	» 21
Isaksdysse	» 22
Nissen	» 22
Den døde fik Sygdommen	» 22
Spøgelset som Rytter	» 23
Forhekset Gang	» 23
Lænken	» 23
Troldene ved Aadysegaard	» 23
Guldskæret	» 24
Lindormen ved Vejby Kirke	» 24
Stenen mod Kirken	» 25
Klodal	» 25
Hønen paa Stænet	» 26
Blodstriben	» 26
Der blev Fart	» 26

OMSLAGSBILLEDET, der forestiller Stavnshøjene, ogsaa kaldet Stavlehøvene i Holløse samt Billedet af Troidene, der danser, og Troiden, der pumper Vand, er tegnet af Maleren Nicolaj Jensen Tving, Holløse. Klichéen til Afbildningen af Vejby Kirke, der er tegnet af Kr. Kongstad, er velvilligst laant fra A. Uhrskov: To Nordsjællænderes Erindringer.

Som Redaktion af dette Aarsskrift har medvirket Hjemstavnsamfundets Bestyrelse, der for Tiden bestaar af: Frk. K. Pedersen, Unnerup Skole, Kasseørerske, J. Olsen-Hjelmsø, Unnerup Skole, (Telefon Askemose 65 u), Næstformand. Ludvig Sørensen, Holløse Mølle, Formand.

Alle pr. Vejby Station.

Vejby Sogns Hjemstavnsamfund modtager gerne alle historiske og naturvidenskabelige Oplysninger fra Sognet.

Nye Medlemmer optages ved Henvendelse til ovenstaaende Bestyrelse.